

УДК 793.33:793.327

***Віталій ЖИРОВ**, магістрант кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Олександр ЖИРОВ);
Наталія ПАНАСЮК, магістр середньої освіти (Хореографія), керівник танцювально-спортивного клубу «Альянс», суддя вищої категорії*

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ СПЕЦИФІКИ ЗАСОБІВ ВИРАЗНОСТІ В СПОРТИВНИХ БАЛЬНИХ ТАНЦЯХ

У статті досліджено основні виражальні засоби в спортивних бальних танцях; проаналізовано теоретичні праці науковців та осмислено їхній досвід стосовно специфіки засобів виразності; основні джерела формування методичної компетентності педагога бального танцю; визначено фактори, що впливають на збільшення виразності в спортивному бальному танці.

***Ключові слова:** виражальні засоби, спортивний бальний танець, спорт, мистецтво, виконавська майстерність танцівників.*

Осмислення практичних і теоретичних питань сучасного спортивного бального танцю та тих дисциплін, де спорт тісно пов'язаний з мистецтвом, сильно відстає від темпів його розвитку, і в контексті цього однією з найактуальніших проблем є відсутність чітко вираженого смислового наповнення вимог до художньо-естетичних аспектів виступу виконавців. Спроби дослідників і розробників методичних посібників зі спортивних танців знайти вирішення цієї проблеми у збільшенні емоційно-смислових ознак, не призводить до розуміння основних критеріїв їх аспектів.

В умовах відсутності спеціальних робіт зі спортивного бального танцю особливо цінними виявилися дослідження, що стосуються художньо-естетичної проблематики танцювального спорту (Ю. Гавердовський, Ж. Горбачова, Н. Єршова, С. Скребков та ін.). Але, як показав аналіз окремих робіт, присвячених визначенню структури виконавчої майстерності у різних видах спортивних танців, серед їхніх авторів відсутня єдність та цілісність у поглядах на поставлене питання.

Мета статті – теоретично обґрунтувати засоби виразності в спортивних бальних танцях.

Активне входження художньої мови у спорт вимагає передусім осмислення змісту естетичних вимог до виконавської майстерності танцівників. Ці вимоги повинні лягти в основу оцінки художньої сторони виступу в спортивному бальному танці, що дозволить створити базу для професійного, грамотного, об'єктивного суддівства у цьому виді танцювального мистецтва.

У видах спортивних танців, де вже існує спеціальна оцінка за художню значущість, вона визначається на основі тих же принципів, що застосовуються при оцінці техніки виконання: оцінюється кожен рух, а їх сума лягає в основу загальної оцінки за весь виступ. На цей же принцип спираються дослідники проблеми виявлення критеріїв художньої оцінки та об'єктивності суддівства (Л. Турищева, Ю. Титов, Р. Терьохіна, О. Іванова, Ю. Смирнов). Стандартизовані засоби виразності, засвоєння яких забезпечує посилення спортивної майстерності танцювальних пар, а їх використання сприяє підвищенню показників технічної підготовки та дозволяють створити індивідуальну манеру виступу, що підкреслює рівень технічної підготовки, пластичність рухів та артистизм не є загальноприйнятими та й досі не отримали відповідного наукового осмислення з мистецтвознавчих позицій.

Проблематика естетичних засобів хореографічної виразності спортивних бальних танців останнім часом привертає увагу багатьох дослідників. Р. Воронін у науковому дослідженні «Філософсько-естетичні та художні аспекти танцювального мистецтва: спортивний бальний танець, друга половина ХХ століття» робить одну з перших спроб визначити науковий підхід до вирішення актуальних проблем подальшого розвитку спортивного бального танцю, використовуючи в якості методологічної бази філософські концепції, пов'язані з визначенням природи спорту та мистецтва, розробивши модель структури виконавської майстерності в спортивному бальному танці [2, с. 6].

Деякі аспекти засобів виразності у спортивних бальних танцях як головних показників оцінювання виступів учасників, а саме артистизм та емоційність, розглядає М. Богданова в науковій публікації «Спортивний танець у системі бальної хореографії» [1, с. 214-217]. Специфіку взаємодії між танцювальними партнерами та чинники впливу на сприйняття, насиченість й видовищність виступу розглядають О. Мерлянова та Ю. Василенко [6, с. 197-201]. У публікації «Виховання артистичності серед партнерів у спортивних бальних танцях та методологія розвитку видовищності» автори викладають педагогічну технологію підвищення спортивної майстерності танцювальних пар, розроблену П. Кочеріним та Є. Бурановою, побудовану на засвоєнні засобів виразності, поєднанні емоційної складової виконавців, узгодженості їх дій та творчому підході до процесу тренування [5, с. 94-97]. Оскільки виразність присутня в усіх танцях, спортивний бальний танець можемо позиціонувати як особливо виразну форму мистецтва, що включає «дію» (необхідну рису танцю) чітко визначеним чином.

Наприкінці ХХ ст. відомий дослідник М. Бердслі стверджував, що виразність – необхідна умова для танцю як виду мистецтва, вона присутня коли рухи наділені більш «інтенсивними вольовими якостями, такими як родзинка, енергійність, жвавість, експансивність або значимість», ніж це потрібно для виконання будь-яких практичних функцій рухів я роботи. Відповідно виразність за М. Бердслі – це те, що перетворює інші форми рухів в танцювальні рухи [7, с. 31].

На основі аналізу філософських досліджень специфіки танцювальних засобів виразності В. Брігіншоу, Д. Марголіса, А. Дейлі та С. Коен виявлено, що вираження в танці осмислюється на основі чотирьох категорій:

– суб'єктивістські теорії, що конкретно пов'язують вираження в танці з емоціями людини, яка створила або виконує танець;

– натуралістичні теорії, що передбачають шлях переходу до природи або тіла конкретного танцюриста (танець виражає почуття через рухи, а не через будь-які особисті почуття, виражені мімікою обличчя) [5, с. 178];

– експресіоністичні теорії, відповідно до яких танець робить виразним його зміст;

– семіотичні теорії, відповідно до яких виразним танець робить його формальна структура.

В. Іванов пропонує розглядати такі естетичні поняття як *виразність*, *стиль* та *втілення художнього образу* як сенсоутворюючі в процесі визначення ступеню художньої значимості в спортивних бальних танцях [4, с. 72-81].

На думку М. Богданової, емоційні переживання танцюристів (експресія, виразність рухів та міміка) проходить через поведінковий рівень (проявляється через дії, рухи та реакції моторного характеру), набуває індивідуальних вербальних виражень на суб'єктивному рівні та створює унікальний художній образ після осмислення і трансформації індивідуально-типологічних особливостей на психофізіологічному рівні [1, с. 216].

У спортивному бальному танці на збільшення виразності впливають такі фактори, як: використання оригінальних зв'язок та поєднань; ступінь узгодження дій партнерів (даний засіб виразності спортивного бального танцю є одним з провідних та свідчить про рівень майстерності пари); артистизм та пластичність рухів – дозволяють донести до глядача музично-художній образ танцювальної композиції; оригінальні міміка, жести та пози; особистісно-орієнтований підхід; відповідний вибір музичного супроводу; індивідуальний стиль танцівників.

Використання танцювальною парою оригінальних зв'язок та поєднань надають відчуття оригінальності, новизни та унікальності танцювальної композиції. Творчий процес пошуку та використання незвичних поєднань та зв'язок між танцювальними рухами, конструювання їх найрізноманітніших варіантів, експериментування з багатоманітними поєднаннями простих рухів суттєво впливає на збагачення даних засобів виразності.

Раціональна кількість та відповідність певній частині композиції таких засобів виразності спортивних бальних танців як оригінальні міміка, жести та пози надають виступу танцювальної пари чіткості, логічності та завершеності. Аналіз виступів танцювальних пар дозволив зробити висновок, що істотні переваги пар-переможниць безпосередньо пов'язані з раціональним підходом до визначення місця та часу використання в композиції структури, форми та емоційності пози. Відповідно до факторів посилення естетичного та емоційного сприйняття танцювальних поз та рухів належить точність підібраних міміки та жестів.

У контексті даного дослідження особистісно-орієнтований підхід розуміється як індивідуальні уподобання в процесі вибору музичного супроводу, а також головних та додаткових засобів хореографічної виразності.

Вдалий вибір музичного супроводу, що відповідає формі та змісту танцювальних рухів, серед різноманітних за жанром, характером, музичною виразністю та експресією музичних творів дозволяє розкрити наявний потенціал руху танцювальної пари та надати виступу яскравий індивідуальний характер [3, с.63].

Р. Вермей акцентує на тому, що естетичний вибір для танцівника означає, що головна увага приділена не фактичному виконанню кроків та рухів, а

осмисленням рухів як засобам створення єдиного значимого цілого, невід’ємними складовими якого є взаємодія структур руху та взаємозв’язок компонентів танцювального середовища [9].

Отже спортивний бальний танець може виражати неособисті емоції, відчуття та почуття, художні ідеї або мету, соціокультурну ідентичність та/або якості, пов’язані з музичним супроводом або ті, що передаються ними. Акцент у виступах танцювальними парами робиться на художньому вираженні танцю як форми спілкування, що схожа на мову, через цілеспрямовані дії, знаки, символи чи жести. Специфіка становлення індивідуального стилю танцювальної пари залежить від особливостей особистісно-орієнтованого підходу до вибору головних та додаткових засобів хореографічної виразності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданова М. В. Спортивний танець у системі бальної хореографії. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2014. Вип. 20. С. 214–217.
2. Воронин Р. Е. Философско-эстетические и художественные аспекты танцевального искусства: спортивный бальный танец, вторая половина XX века : автореф. дис. ... канд. искусствоведения : 17.00.09. Санкт-Петербург, 2007. 26 с.
3. Занкова А. В. Взаимодействие музыки и хореографии в отечественных балетах первой трети XX века : дисс. ... канд. искусствоведения : 17.00.02 / Рос. акад. муз. имени Гнесиных. Москва, 2008. 156 с.
4. Иванов В. В. К вопросу о сущности «вхождения» художественного языка в спорт. *Вестник аспирантуры СПбГАФК им. П.Ф. Лесгафта*. Санкт-Петербург, 2002. С. 72–81.
5. Кочерин П. М., Буранова Е. В. Методика воспитания эстетической выразительности в спортивных танцах. *Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта*. 2011. № 3 (20). С.91–97.
6. Мерлянова О. А., Василенко Ю. В. Виховання артистичності серед партнерів у спортивних бальних танцях та методологія розвитку видовищності. *Young Scientist*. 2018. № 11 (63). С. 197–201.
7. Beardsley M. C. What Is Going On in a Dance? *Dance Research Journal*. 1982. № 15. pp. 31–72.
8. Cohen S. J. *Dance as a Theatre Art: Source Readings in Dance History from 1581 to the Present*, Second Edition, Highstown, NJ: Princeton Book Publishers, 1992. p. 178.
9. Vermeij R. *Aesthetic Expression*. 2012. URL : <https://wdced.com/2012/11/ruud-vermeij-aesthetic-expression/>